

K FILOLOGICKÉ ANALÝZE SOUDOBÝCH ANTISEMITSKÝCH KOMUNIKÁTŮ

ALEXEJ MIKULÁŠEK

MIKULÁŠEK, Alexej: On the Philological Analysis of Contemporary Anti-Semitic Communications, 2021, Vol. 3, Issue 2, pp. 45 – 54. DOI: 10.17846/CEV.2021.03.2.45-54.

ABSTRACT: The study examines anti-Semitic communication as a linguistically stylistic and semiotic phenomenon, as it manifests itself in some electronic media, in so-called internet discussions or on the websites of activist journalism. It distinguishes the level of anti-Semitic intent (in its re-presentation) and the level of anti-Semitism (anti-Jewishness) as a topic of e.g. a literary work. We will indicate several tendencies that appear in anti-Semitic communications presented by selected electronic media of the last twenty years or so. We analyze the linguistically stylistic genesis and form of anti-Semitic verb derivatives, composites and contaminated expressions such as *sui generis* neologisms, lexical anti-Semitism existing in the regime of valid and easily decipherable codes in a certain community. Among other things, it notes frequent paronomastic distortions, malapropization, the formation of units with an absurd, linguistic travesty function suggesting the unnaturalness, danger, monstrosity and “parasitism” of Jewish existence.

KEYWORDS: Jews. Judaism. Anti-Semitism. Anti-Semitic communication. Mass media.

Vyhraněně negativní prezentování židů/Židů, židovství, židovské kultury (a všeho, co je nějak vědomě asociováno s židovskou entitou) v antisemitském komunikátu je obráceno dovnitř proti-židovské komunity s funkcí stmelit ne-židovskou komunitu proti „odvěkému zlu“ a současně vypudit „odvěkého parazita“. Antisemitský komunikát však měl dva protikladné důsledky. Ten první se projevoval v psychickém a fyzickém násilí, v pogromech, vedl k ultra-antisemitským snahám o „konečné řešení židovské otázky“ nikoli jen formou vyhnání, ale přímými anihilačními akcemi, masovým vyvražďováním. Druhý důsledek byl zcela protikladný záměrům šířitelů protižidovské nenávisti. Tato prezentace, společně se zákony a právními předpisy na ni navazujícími, výrazně přispěla k židovské rezistenci, jež se projevovala např. utvářením „sebeobran“¹, časopisů, kulturních spolků, profesních odborů, politických stran apod., rovněž vedla k anti-asimilačním snahám (Kohn 1936), vedla k individuálnímu sebe-uvědomění a kolektivní národní renesanci (sionismu), k ustavení Židovského státu (Budil 2013a, Johnson 2007, Laqueur, 2007, Messadié 2000).

Antisemitismus v jeho různých dimenzích lze zkoumat různými metodami, mezi nimi i hledisky lingvistickými a filologickými, semiotickými. Jde o výzkum jeho jazykově stylových projevů, výzkum jazykově semiotické podoby příznakové negativní re-prezentace. Připomeňme si několik východisek takového zkoumání, jak byla formulována např. v editorialech a v některých studiích monotematického čísla časopisu *Stredoeurópske pohľady* věnovaného antisemitismu v mediálních konstruktech (srov. Mikulášek 2020, Žantovský 2020) a obraně před nimi (Žilka 2020). Antisemitský komunikát se jako jednoznačný projevuje coby prokazatelně identifikovatelná autorská teze a s ní spojená metafora nebo jiné zástupné pojmenování, jak je dnes čteme (nebo slyšíme) např. v některých elektronických médiích, internetových diskusích nebo na webech aktivistické žurnalistiky. Rovněž se projevují v literatuře „à la these“, tedy v literatuře tendenční se zábavnou, osvětovou a naučnou funkcí, i když mohou být doprovázeny nebo maskovány mravně ušlechtilými záměry. Za všechny v této souvislosti jmenujme novelu Ireny Sehnerové *Mami, já nechci umřít...* z roku 2006, kterou sice můžeme číst jako obraz sexuálně i jinak brutálně zneužívaného dítěte, ale

¹ Srov. už název pražského sionistického časopisu *Selbstwehr*, vycházejícího jako „*unabhängige jüdische Wochenschrift*“ v letech 1907 – 1938.

současně jako obraz násilníka, odporného, zjevem, gesty, myšlením i choutkami hrůzu budícího „židáka“ odpovídajícího prezentaci Židů v nacistické propagandě. Protižidovské stereotypy však mohou být v uměleckých textech „rozpuštěny“, jejich prezentace nemusí mít antisemitskou funkci (jde jen o obraz antisemity nebo jeho předsudků, ambivalentní nebo k němu otevřeně kritický). To jistě neplatí pro různá „protižidovská zrcadla“, z nich připomeňme jen *Židovské zrcadlo* Karla Rélinka (s podtitulem *Žid podle talmudu*, 1939). V antisemitských literárních dílech se antisemitská propagační, protižidovsky aktivistická funkce stává tematizovanou funkcí řídící, jíž jsou všechny ostatní podřízeny (Mikulášek 2020); takový literární text je vnímán jako medium svého druhu, jako nástroj, který umožňuje zprostředkovat (autorovo i čtenářovo) protižidovské přesvědčení a koncentrovat (pseudo)argumentační škálu v různých podobách, kupř. ve formě hyperbolizovaných stereotypních vyobrazení domněle typických, kolektivně sdílených židovských fyziognomických, psychických a charakterových vlastností. Zpravidla jsou spojeny s voláním po charismatické autoritě, která „zjedná nápravu“ (Weber 1997, Sýs – Mikulášek 2021).

Pro studium antisemitského komunikátu ve filologické perspektivě je potřeba výrazně oddělit dvě roviny zkoumání, a to rovinu antisemitského záměru v jeho re-prezentaci a rovinu antisemitismu (protižidovství) jako tématu např. literárního díla, spojeného rovněž se slovesnou re-prezentací. V první rovině můžeme zkoumat, jak se antisemitská mytogémata transformují do literárního tvaru coby výsledku autorské strategie přeměnit dílo na platformu jejich šíření, na jednoznačné či relativně ambivalentní médium, na přesvědčivý nástroj a prostředek propagandy, osvěty, na „ventil“ předsudků a nenávisti, na nositele hieratického poznání pro statečné, vědouce a zasvěcené apod. V druhé rovině pak analyzujeme mytogémata v prostoru literárního díla jako zřetelnou či naznačenou intenci představených subjektů zobrazeného literárního světa, tedy vypravěče, samozřejmě pak postav, ale i očekávání projektovaného čtenáře, intenci lyrického subjektu apod. (Mikulášek 2020). Např. literární postava se může identifikovat přímo jako antisemitská, nezakrytě se ztotožňovat s antisemitskými představami, nebo s nimi může být oprávněně historicky spojována, ale to s autorovou sebe-identifikací nesouvisí, resp. nemusí souviset – umělecké slovesné dílo zpravidla není intencionálním zrcadlem svého tvůrce a „tlampačem jeho názorů“. Antisemitská tendence se většinou projeví jako omezující svoji frázovitostí, transparentností, stereotypností, jednostranností. Může však nastat i situace opačná, kdy je antisemitská argumentace sofistikovaná a obratně do fikčního světa vkomponovaná: takový je způsob sebe-prezentace „věčného Adolfa Hitlera“ a jeho stylizace do role vykonavatele vůle Hospodinovy v „kontroverzním“, resp. postmoderním románě Martina Nezvala *Ulovit miliardáře* z roku 2006, v próze jistě nikoli antisemitské.

V naší studii naznačíme několik tendencí, které se objevují v antisemitských komunikátech prezentovaných vybranými elektronickými médii posledních cca dvaceti let. Jde pouze o nesystematickou sondu do „bohatě“ diferencovaného materiálu, která si nedělá nárok na přímou reprezentativnost, spíše synekdochicky naznačuje některé postupy, s nimiž se můžeme ve výrazové struktuře antisemitských rétorických výstupů setkat. Již na tomto místě je nutno uvést, že záměrně neuvádíme autory internetových příspěvků, nejednou kryté různými přezdívkami a šiframi, jen v nejnútnejších případech odkazujeme na webové stránky, z nichž byl text citován. Za důležité pokládáme právě ony výrazové tendence v čistě badatelské perspektivě.

Z lingvistického, resp. slovtvorného a gramatického hlediska se nám jeví jako důležitá podoba, geneze a tvar antisemitských slovesných derivátů, kompozit i kontaminovaných výrazů jako neologismů sui generis². Antisemité volí jazyk, který je do jisté míry specifický svým lexikem a pojmenováními. Protože antisemitská komunikace se odehrává v režimu kódů platných

² Volíme pro označení tohoto antisemitsky příznakového lexika výraz „neologismy“, jakkoliv mohou mít v antisemitské komunitě delší tradice užívání; stále je však vnímáme jako cosi jazykově „umělého“, příležitostného.

a snadno dešifrovatelných v jisté pospolitosti (a touto sdílené „názorové bublině“), je tento jazyk snad v něčem podobný slangu nebo argotu; jako je slang specifický svými slangismy, profesionální jazyk professionalismismy a argot argotismy, tak i antisemitský jazyk utváří svoji aktualizovanou slovní zásobu, ovšem příležitostných „lexikálních antisemitik“.

Hojné jsou především kompozitní neologismy vzniklé kontaminací dvou nebo více slov. Kontaminací lexémů „lež“ a „žid“ se utváří výraz „lžid“, srov. výrok „Ten lžid je stejná filčka jako Havel!“³ Z něj jsou odvozena adjektiva „lžidovský“, srov. „máš lžidovskou propagandou vymytý mozek“.⁴ Kontaminací slov „lež“, „žid“ a „noviny“ vznikají „lžidoviny“, srov. „teď bude plácát lžidoviny o podpoře“,⁵ s ostentativním významem „lživé židovské noviny“. První část kompozita přitom sugeruje výraz „lež“ („lži“) dobře známý v českých kompozitech jako „lžidoktor“, „lžidemokracie“ či „lžimorálka“, s významem „podvodný“, „lživý“. Tento výraz tedy nemá význam skrytý, ba naopak, je široce srozumitelný.

Ukazuje se jako užitečné prozkoumat slovtvorná paradigmatata antisemitského diskursu, jeho nonce words, jakkoliv je naše studie jen naznačuje. Kompozita se slovem „žid“ a spojovacím morfém „o“ zakládají řadu slov s negativními konotacemi. Citujeme-li ze slovenského jazyka, potom výraz „židokresťanský“ (srov. „židokresťanské hodnoty“), tak podobně jako v češtině („židokřesťanské“), je ještě hodnotově neutrální a jeho funkce závisí na kontextu užití. Na rozdíl od nacistickou propagandou široce využívaného slova „židobolševizmus“. Takto vznikají řady s negativní ostenzí, tedy např. „židojeziťský“ (srov. „židojeziťskej dielne“), dále „židomaterializmus-komunizmus“ (takto v nominativu), „židohodnoty“ (srov. „kresťanské židohodnoty!“), „židočech“⁶ (srov. „blbý židočech!“), dokonce „siožid“, „židotúžby“, „židoboh“ (srov. „Židoboha Jahveho!“), dále „židobiblické“, „židoopice“ nebo „židoduch“ (srov. „darwinistický vývoj zo židoopice na židoducha!“) a mnohá další.

Ve snaze nepojmenovat předmět opovržení přímo a vyvarovat se tak možných sankcí⁷ vznikají výrazy nahrazující počáteční písmeno grafémem „x“, srov. „xudaismus“ a „xid“ (srov. plurálové tvary „xidi“, „xide“), v němž fonetická podoba [ksudajizmus] a [ksit] evokuje v prvním případě cosi obłudně bizarního, v druhém pak zaslechne obecně české slovo „ksicht“ (s významem „ksindl“, „darebák“, vulgárně „hajzl“). Tohoto původu jsou slova jako „xidovství“ nebo „xidovskou“⁸. Častým neologizačním prostředkem jsou grafické kontaminace a vkládané zkratky či značky, symboly. Např. do slova Israel je vložen nacistický symbol SS a rovněž písmena „H“ a „ll“ (zakládající anglické slovo „H/hell“, tedy peklo) a vzniká hybridní kontaminační substantivum „iSSraHell“, z něhož jsou derivována slova jako plurál personálního maskulina „iSSraHellci“ nebo adjektivum „iSSraHellského“.

Neologismus „Israhell“ jistě není českého původu a nejedná se ani o neologismus z dílny českých antisemitů. Do češtiny se převádějí expresivní pojmenování, popř. vznikají nové neologismy částečně anglického, částečně českého původu využívající strategii aluzivní. Součástí pojmenování se stávají hláskové změny, podobně jako ve výše uváděných příkladech, a to na materiálu jazyka českého: například pokud se v původním pojmenování objeví grafém „s“, může být tento záměrně

³ In: <http://www.novarepublika.cz/2021/05/justice-je-zcela-imunni-vuci-politickym.html>.

⁴ In: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/izraelska-armada-uzavrela-vesnici-palestinskyh-utocniku_371262_diskuze.html.

⁵ In: <https://cz.sputniknews.com/20170226/Porosenko-podpora-obyvatele-Krym-4821852.html>.

⁶ V českožidovském narativu se užívalo jiných výrazů, např. „židovský Čech“, „Čech židovského původu či vyznání“, nebo také „Čechožid“.

⁷ V současnosti se však můžeme setkat i s jiným názorem, který vyjádřil A. L. Dershowitz titulem svého příspěvku pro konzervativní Gatestone Institut, tedy *How Social Media Validates Anti-Semitism by Censoring Everything but Anti-Semitism*. In: <https://www.gatestoneinstitute.org/17412/social-media-antisemitism>.

⁸ In: http://zvedavec.org/nazory_8141.htm.

zdvojit, výraz je psán se dvěma velkými písmeny, upomínajícími na zkratku nacistických vyhlazovacích „ochranných oddílů“: „DO Evropy? NE! Do uSSa, kde původní obyvatelstvo téměř vyhubili a kde jejich SSouvěrci mají zaplacená obrovská území. Necht' si tam nechají postavit spoustu půlkilometrových věžáků, budou tak už v Ráji nebeském. U nás je této lstivé zločinecké SSebranky přespříliš. Kromě právě slavného zmrda řeporyjského Novotného, škodili nebo škodí další košer SSpravedliví (zajisté stejného, středovýchodního původu – kdo by si dovolil pochybovat, je antisemita a prašivý pes křížený se špinavou sviní – talmudké [sic!] pohrdání gojimy.“⁹ Verbalizovaná kritika izraelské politiky vůči palestinskému obyvatelstvu poměrně snadno přechází v antisemitský komunikát, jakkoli samotnou kritiku izraelské např. osídlovací politiky za „nový antisemitismus“ nepokládáme, na rozdíl od *Výročních zpráv o projevech antisemitismu v ČR* (srov. též např. Barna – Félix 2017), samozřejmě není-li tendenčně jednostranná a předsudečná.

Možnosti vzniku nových kompozit, expresivních až vulgárních, s využitím prvků anglických, hebrejských, jidiš i jiných slovanských jazyků, slov kontaminovaných i relativně pravidelně tvořených, jsou zdánlivě neomezené. Vzniká prostor pro genezi sémantických jednotek i hapax legomen. Tento postup zdaleka není vlastní jen antisemitskému diskursu – vznik komických složenin je přece vlastní např. lidové slovesnosti, ústnímu folklóru. Až systematické kontrastivně lingvistické a historické výzkumy by ukázaly lexiko nové a odlišili jej od kontinuitního, nebo jen slohově aktualizovaného. Např. kontaminací slov „Jews“ a „justice“ vznikla známá anglická složenina „*jewstice*“¹⁰; podobně vzniklo i německé „*Judstiz*“, doložené dříve nejen z antisemitských karikatur.¹¹ Motivací byla paronomázičká, resp. grafická podobnost lexému „Jews“ a „just[ice]“ s významem všeobecně srozumitelným – jde právě o „židovskou justici“, o soudy řízené „židovskou rukou“. Podobně tak v němčině, tedy zkříženě „Jud[en]“ a „[die] Justiz“. Časté je paronomázičké komolení, malapropitace, utváření jednotek s absurdní, jazykově travestickou funkcí sugerujících nepřirozenost „odhalené“ židovské identity. Napomáhají tomu i některé podoby příjmení: kontaminací slov „Žid“ a reálného osobního příjmení „[Věra] Tydlitátová“ vzniklo spojení „*Židlitátová*“.

Samotná neologizace na principu slovních hříček je častým prostředkem aktualizace slovní zásoby. Pandemie spojená s celosvětovým rozšířením koronaviru dala v češtině spontánně vzniknout desítkám a desítkám slov, jak o nich svědčí např. rozhovor, který poskytla Markéta Pravdová deníku *Mladá fronta Dnes*¹².

Patrně kontaminací anglických a ruských slov vznikla pojmenování „*sion-jewrej*“ nebo „*jewrejské gangy*“¹³. Naopak, slova jako „kryptožid“ už jsou utvořena v souladu se slootovornou normou (a územ) češtiny, srov. výrazy jako „kryptokomunista“. Antisemita však využívá dalších

⁹ In: http://zvedavec.org/nazory_8141.htm. Jde o reakci na výroky jinak velmi kontroverzního, i trestně stíhaného komunálního politika a bulvárního žurnalisty Pavla Novotného, starosty městské části Praha-Řeporyje, který v rámci své extravagantní sebe-prezentace deklaroval svůj židovský původ a příslušnost k židovství.

¹⁰ In: <https://mail.google.com/mail/u/1/#inbox>. Ve Spojených státech amerických působící National Jewstice Party má dokonce ve svém programu, ve 4. bodě pasáž: „We support a two percent ceiling on Jewish employment in vital institutions so that they better represent the ethnic and regional population balance of the country.“ In: <https://trad-news.blogspot.com/2020/11/built-to-fail-national-jewstice-party.html>.

¹¹ Karikatury zde připomínané vydal satirický časopis *Kikeriki* 12. 7. 1915 a jsou volně ke zhlédnutí na <https://ww1.habsburger.net/en/media/victim-jewstice-anti-semitic-caricature-kikeriki-12-july-1914>.

¹² Jistou neologizací jazyka, byť nikoli antisemitského, dokumentuje nejen rozhovor, ale i následná diskuse, srov. https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/rozhovor-cestina-pravdova-akademie-ved-koronavirus-slov-zasoba.A200428_111910_domaci_lre/diskuse.

¹³ Homografická podobnost části ruského slova „jev[rej]“ a anglického „Jew“ samozřejmě motivuje vznik tohoto neologismu, přičemž ruské slovo „jev[rej]“ i anglické „Jew“ jsou zcela neutrální.

prvků polyjazyčnosti, např. jidiš, srov. „Velký Izrael‘ musst zajn i kdyby čert na koze jezdil“ a tento fakt se stává „trumfem“ v elektronické diskusi s ideovými odpůrci.¹⁴

Je-li v některých slovech změněno jen jedno písmeno nebo jsou-li některá slova kontaminována, potom v jiných slovech je grafém vynechán a nahrazen interpunkčním znaménkem. Takto vzniká „holo.aust“ nebo „šo.h“, ve výslovnosti připomínající haplogonii, nebo jen ledabylou výslovnost, nebo cosi bizarního, karikovaného.

Bohatá je frekvence, resp. hromadění negativních, na metaforickém principu postavených hodnotících výrazů, zakládajících řetězce významů, které konturují cosi obudně nebezpečného, non-lidského. Adverbia a adjektiva, namátkově jmenujeme, jako lstivě, lupičský, genocidní, korporátní (fašisti), kazisvětští (žoldáci, degeneráti), popř. vulgarismy jako „sionska provokující blba kunda“¹⁵ nebo „zlodějská agresivní chazarská chátra z tatarskomongolských stepí“¹⁶ však dávají tušit ucelenější konstrukci denotátu, tedy sémiotický, ikonicko-symbolický rozměr sledovaného antisemitského diskurzu.

Tato vrstva na vrstvu lexikálních jednotek bezprostředně a plynule navazuje, nejednou s ní i splývá, resp. je nám „dána“ právě jejím prostřednictvím: oddělovat tyto je možné jen v abstrakci – jde vlastně o dva pohledy na jednu a tutéž skutečnost. Sledujeme však především významové dění, které antisemitská obraznost jazykovým médiem sugeruje, mezitextová a intermediální navazování (citace a pseudocitace, aluze, perifráze, travestie, parodie, karikatury, perzifláže etc.), sledujeme rovněž esteticko-hodnotící stránku komunikátu (ironie, groteska, hyperbola, frenetizace, panoptikalizace apod.), vícevýznamové (a tím částečně i tendenční beletrii) semiotické dění mediální výpovědi, většinou s dehumanizačními záměry (Mikulášek 2000).

Jednoslovná (a de facto metonymická) pojmenování typu „Chazar/chazar“ nebo obrazná dvojslovná pojmenování „chazarská mafie“, „chazarská kabala“ jakoby vytěsňovala výrazy „Žid/žid“ či „židovská mafie“ a „židovská kabala“, existují však v přímé recepční vazbě k nim.¹⁷ Pokud nahradíme výraz „Chazar“ a „chazarský“ slovy „žid“ a „židovský“, budeme obě slova číst jako součást (a rovněž jevovou formu) rozšířeného antisemitského dějinného příběhu, podle jehož vyprávění současní židé/Židé nemají se starozákonním lidem geneticky, etnicky ani národnostně nic společného a jsou na skutečných Židech jen parazitujícími podvodnými entitami (tedy geneticky „kavkazskými“, politicky „sionistickými“, nikoli však „židovskými“).

V článku *Boj lstí a klamem* se mj. píše: „Smysl má zřejmě také považovat nad tím, zda vlády všech evropských zemí a všechny parlamenty, celá bruselská nadvláda i administrativa Spojených států amerických není plná těchto potomků Chazarů a jejich lokajů, kteří jsou řízení ‚neviditelným státem‘ a nás mají pouze za gojimy a jako nástroj, pro dosažení svých chazarských cílů.“¹⁸ Jde současně o kondenzovanou podobu narativu a diskursu, tedy záleží na úhlu pohledu, zda tato pojmenování budeme chápat jako aktualizace lexikálního historismu¹⁹, jako pseudovědecký pojem (metonymického původu) a kryptogram, nebo jako vnější výraz – v antisemitské produkci

¹⁴ In: <http://www.zvedavec.org/nazory-8487.htm>.

¹⁵ In: <http://www.nwoo.org/2019/07/06/crha-a-strachota-aneb-ti-co-nam-prinesli-jed-z-judeje/>.

¹⁶ In: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/asie-a-oceanie/izraelska-armada-uzavrela-vesnici-palestinskyh-utocniku_371262_diskuze.html.

¹⁷ Stojí za nimi „velký historický příběh“ o chazarské říši a těch, kteří přijali judaismus a po zániku říše se rozptýlili po Evropě: jejich etnicita nebyla odvozena z některého z dvanácti židovských kmenů a anti-semité o Židech píší jako o „Chazarech“ či potomcích Chazarů, tedy o etnických Ne-Židech v přesvědčení, že národ má nějak etnický „čistý“ jádro jako základ své identity.

¹⁸ In: <http://www.narodnisjednoceni.cz/20160602.htm>.

¹⁹ Nejde ani o novou pojmenovací jednotku, z lingvistického pohledu máme k dispozici lexikální historismus spojený s dávno zaniklým, neexistujícím státním útvarem.

opravdu široce rozšířeného – „dějinného příběhu“ o přítomnosti židů, o původu (a z něj odvozené povaze, ambicích, charakteru) aškenázských židů/Židů.

Vedle „kavkazských“ nebo „středoasijských“ asociací jsou dalšími evokovanými konotacemi ony „sionistické“. Např. Íránská islámská republika oficiálně rozlišuje „židy“ (ti, kdo respektují Tóru a řídí se jí) a „sionistickou identitu“ (občanskou příslušnost k Izraeli jako státu a k židovství jako k volní národnostní identitě), přičemž „židy“ nábožensky i jinak toleruje, „sionistickou identitu“ vidí jako krajně nepřátelskou. Odtud i české hodnotící expresivní pojmenování jako „sionistická sebranka“, přičemž ambivalentní kritika negativních stránek existence Židovského státu z pohledu arabského obyvatelstva může snadno přerůst ve skutečný antisemitismus, jak tomu bylo např. v době politických procesů v Československu padesátých let (Svobodová 1994).

Běžným jazykově semiotickým prostředkem se stává travestické, parodické přejmenování na paronomazické bázi, částečně na homofonním či homografním principu. Např. z prezidenta České republiky Miloše Zemana se stává „*Moše Zeman*“, což je jistě motivováno jeho proizraelskými postoji. Dochází ke grafickému přehodnocování vlastních jmen jakousi falešnou etymologickou figurou, např. z příjmení Martina Dejara se stává „*DejDar*“ (syntagma s evokací židovské touhy po nezaslouženém majetku). V obou případech, tedy prezidenta České republiky i populárního filmového a divadelního herce, se jedná o židovství oběma jazykem přisouzené.

Citovat i parafrázovat bychom mohli na desítkách stran, jak o tom ostatně svědčí i *Výroční zpráva o projevech antisemitismu v ČR* nebo citáty publikované ve sborníku *Spiknutí konkávních nosů* (Sýs – Mikulášek 2021). Připomeňme ještě výrok „SSpravedlivé mojžíšské zrůdy si nepřítel vřdycky vymyslí“²⁰ a slova jako „*mojžíšismus*“ nebo židovský „*banksterismus*“: ta jsou z hlediska jazykového prosté deriváty odvozené příponou -ismus, jsou však současně indikátory jakéhosi systému, koncepce. První slovo má přítom tradice kořenící už v 19. století (židé jako osoby „mojžíšského vyznání“). Mnohé z toho, co opatříme příponou -ismus, se jeví být výrazem opakovanosti, systematickosti, programovosti: podvodné jednání bank a bankéřů ve spojení s adjektivem židovský se stává semiotickým prostředkem hodnocení a kontextualizace.

Hojně jsou využívány aluzivní prostředky, útočně vulgární metafory a krypto-indexy, srov.: „To jen ta posraná Praha má zatím v tom všem poněkud zpoždění, neb je celá promaštěná a ovládaná soudruhy pod čepcem, nebo v zástěře [...]“²¹ Výrazy „soudruzi pod čepcem“ a „soudruzi v zástěře“ jsou už pojmenování obrazně symbolická; taková pojmenování se mohou objevit i v umělecké a ústní lidové slovesnosti (do té druhé by patřily, pokud by opravdu „zlidověly“). Dva významy (antikomunistický a antisemitský) se tu propojují, tedy význam „soudruh“ jako kdosi komunistický nebo mu velmi blízký, výrazem „pod čepcem“ se zřejmě míní „jarmulka“ či „kipa“, když jinak výraz „být pod čepcem“ je idiomatický výraz pro vdanou ženu. Je to označení pro židovského komunistu nebo – žida, který se chová jako (s konotacemi „odporný, zlý“) komunist v antikomunistickém diskursu. „Soudruh v zástěře“ je jistě zednář, někdo, kdo se chová jako komunist (s týmiž konotacemi) a přitom je členem zednářské lože. Patří tedy k tajnému společenství s tendencí podobnou jako spolčení židovská: chtějí vládnout světu a následně na něm parazitovat. Představuje cosi jako spojení „židobolševický zednář“, metaforický symbol či alegorii z doby Protektorátu Čechy a Morava.

Citovat by bylo možné z mnoha pramenů, zde však připomeňme např. dění evokované výrokem: „90% relevantních světových médií vlastní několik malo klanu Kosher Nostry.“²² Samotné obrazné pojmenování se odvíjí od částečně paronomazického principu, resp. částečné podobnosti hebrejského slova „košer“ a italského slova „cosa“ (ve spojení s americkou mafií italského původu

²⁰ In: <http://www.zvedavec.org/show>.

²¹ In: <http://www.zvedavec.org/nazory-8487.htm>.

²² In: <http://www.zvedavec.org/nazory-8487.htm>.

„Cosa nostra!, s počestěnou výslovností [kosa]). Současně není bez zajímavosti, že zdánlivě neologický protizidovský název Kosher Nostra nemá jen antisemitské konotace, ale je i výrazem pro americko-židovský organizovaný zločin, tedy pro reálnou židovskou mafii podobnou té irsko-americké či italsko-americké, ale je také názvem hudebního tria (Albert's Kosher Nostra Trio) a argentinské hudební skupiny (La Kosher Nostra), interpretující tradiční dynamickou židovskou hudbu, založené v roce 2011.

Metaforika a symbolika mezitextového navazování, aluze, citace, parafráze, perifráze, traves-tie a další postupy zprostředkovávají vztahy s minulostí, evokují je a prožívají tyto jako současné dění. Např. už název článku *CRHA A STRACHOTA aneb ti, co nám přinesli „jed z Judeje“*²³ je v podstatě převzat z názvu sbírky představitele tzv. české moderny, básníka a žurnalisty Josefa Svatoopluka Machara *Jed z Judey*, která vyšla poprvé v Praze roku 1906, cyklu básní nikoli programově antisemitských, protizidovských, sbírky spíše výrazně protikřesťanské: v Macharově perspektivě je křesťanství odpovědné za zánik „zlatého věku lidstva“ v době antického Řecka a Říma. *Jed z Judey* („Judeje“) v publikovaném článku však domněle reprezentuje právě judaismus (viz níže), což je poměrně častý omyl interpretů sbírky nejen z řad žurnalistů.

Různé formy náznaku, aluze i záměrného vypuštění přímého pojmenování sblíží anti-semitské texty s rétorickými. Srov. úryvek z tohoto článku (zvýrazněno A. M.): „**Nebudeme se zde dokonce ani věnovat národnostnímu složení** vůdců Velké říjnové socialistické revoluce v Rusku v roce 1917 a ani **nebudeme rozebírat národnostní složení** těch, kteří zafinancovali rozpoutání 2. sv. války (1939 – 1945), i když by tohle vše bylo velmi tématické a více, než vhodné. Pouze přes krátké zastavení u zakladatele sionismu se vrhneme přímo na současnost. Na to, co sledujeme v těchto dnech, poskládáme si ze snadno dostupných informací obrázek, který se skrývá za všudypřítomnou dezinformační mlhou.“²⁴ Zamlčením části výpovědi se určitá skutečnost zvýrazní, otevírá se tak prostor pro „doplňování textu“ různými předsudečnými obsahy a imageny. Odtud i výklad emblému Davidovy hvězdy jako kombinace svastik v článku „Pravda o dávidovej [sic!] hviezde plnej hákových křížov. Védských.“²⁵ Je tedy pochopitelné, že i nedávné vyvěšení izraelské vlajky českým prezidentem je označeno jako symbolické znesvěcení hodnoty, kterou představuje Pražský hrad coby jedinečná česká kulturní památka a sídlo prezidentské moci: „[...] minulý týden znesvětil Pražský hrad tím šesticípým haknkrajcem.“²⁶

Prostřednictvím jazyka a jím zprostředkovaného znakového dění se utváří skutečnost sui generis, v něčem podobná literární fikci, fikčnímu světu, nebo pseudodokumentární literatuře tvořené na základě spekulace s reálnými fakty. Nežidovský svět se jeví jako svět naprogramovaných robotických gójů, neboť „běžny [sic!] roboticky goj poslouchá, co mu řeknou v televizi“²⁷. Ta se stává nástrojem šíření židovského vlivu.

Zvláštní kapitolu by tvořily významy evokované používání „nicky“, intertextualita spojená s internetovými přezdívkami, nicknames, pod nimiž antisemité své vyhraněné názory publikují. Připomeňme jen přezdívku jako „*Joseph Chlor*“, snad s vazbou na Josepha Flavia, římského historika židovského původu, jistě však na bojovou otravnou látku. Dále je možné zmínit symbolické jméno „*Maximus I*“, jež má až imperátorské implikace. Nick „*Pátá Mojžíšova*“ evokuje biblické tradice (resp. poslední knihu *Torah*), „*Ave já*“ pak působí silně sebestředně. Přezdívka *UKO*

²³ In: <http://www.nwoo.org/2019/07/06/crha-a-strachota-aneb-ti-co-nam-prinesli-jed-z-judeje/#comments>.

²⁴ In: <http://www.narodnisjednoceni.cz/20160602.htm>.

²⁵ In: <http://www.nwoo.org/2019/07/06/crha-a-strachota-aneb-ti-co-nam-prinesli-jed-z-judeje/>.

²⁶ In: <http://www.zvedavec.org/nazory-8754.htm?status=new>. Vlajku dal vyvěsit prezident České republiky Miloš Zeman na znamení solidarity s Izraelem.

²⁷ In: <http://www.zvedavec.org/nazory-8755.htm?status=new>.

JESITA (čtème jako Uko Ješita) je jméno fiktivní filmové postavy japonského výtvarného umělce a upomene na českou filmovou komedii ze 70. let nazvanou *Jáchyme, hoď ho do stroje*.

Omezený výběr webových stránek, jak plyne z poznámkového aparátu, rovněž tak blogů a internetových diskusí sledovaných v českém kulturním prostoru v posledních dvaceti letech, jistě neumožňuje činit dalekosáhlé závěry, přesto však naznačuje další směry bádání. Nepřímo ukazuje na nutnost odlišit některé opakující se a historicky dobře ukotvené negativní re-prezentace židů/Židů a židovství od těch novějších. Animální líčení Židů s hyperbolizovanými rty, nosem, mohutným ustupujícím čelem, slinami u úst, prezentace bytostí opičího vzhledu, sexuálně zvrácených, tmavé pleti, s vyobrazenými měsci plnými peněz (Merback 2008) etc., to vše je jistě zcela stereotypní, kontinuální, doložitelné i v literární a žurnalistické produkci posledních dvaceti let. Podobně jako spekulace o Židech jako možných subjektech rituální vraždy (Bartoš 2014a, 2014b). K tomu však přistupují prezentace daleko sofistikovanější (Bakalář 2003). Líčení Izraele jako ďábelské fašistické země s asociacemi nacistickými je jistě ukotveno v atmosféře nekonečného izraelsko-arabského konfliktu. Pojetí justice jako židovského spiknutí má rovněž historické kořeny. Představa bankéře jako „židovské svině“ válející se v peněžích téže. Zdá se však, že se výrazněji prosazuje zástupné pojmenování židů a židovství, např. „xid“ („Xid“), které možná představuje reakci na cenzuru, „vymazání“ nevhodného diskusního příspěvku, nebo „chazar“ („Chazar“), a to v terminologické i koncepční návaznosti na knihu Arthura Koestlera *The Thirteenth Tribe*, nebo jednostranně interpretovanou monografii Šlomo Sanda *Jak byl vynalezen židovský národ*. V ateistickém českém kulturním prostoru ustupuje argumentace anti-judaistická, jakoby křesťansky fundovaná (Spirago 1924, Pinay 2002), podle níž Židé trpí v dějinách jako vrazi Ježíše Krista, Vykupitele, nebo alespoň jako nositelé spoluviny za jeho umučení. Velmi silná je však závislost na anglickojazyčném, zvláště severoamerickém kulturním prostředí, na rozdíl od rasistického antisemitismu např. před druhou světovou válkou, zvláště toho nacistického, v němž parodické „maušlování“, tedy špatná výslovnost němčiny, hrálo podstatnou roli. Ucelený pohled by znamenal „vtáhnout“ do analýzy i další vrstvy analýzy antisemitského komunikátu, tedy vrstvu narativní i vrstvu diskursivní. Právě tyto nám odpoví na otázku, proč má jazykový komunikát tu podobu, kterou jsem ve studii – jistě pouze synekdochicky – popsal.

SUMMARY

As the footnotes show, the limited selection of websites, as well as blogs and internet discussions observed in the Czech cultural milieu, certainly does not allow us to draw far-reaching conclusions, yet it implies further direction of research. It indirectly points to the need to distinguish some recurring and historically well-anchored negative re-presentations of Jews and Judaism from newer ones. Animal depiction of Jews with hyperbolized lips, nose, massive forehead, saliva at the mouth, presentation of monkey-like, sexually perverted, dark-skinned creatures, depicted with pouches full of money (Merback 2008), etc. All this is certainly stereotypical, continuous, verifiable even in literary and journalistic production of the last twenty years. The same goes for speculations about Jews as possible subjects of ritual murder (Bartoš 2014a, 2014b). However, this is approached by far more sophisticated presentations (Bakalář 2003). The portrayal of Israel as a fascist devil country with Nazi associations is certainly anchored in the atmosphere of endless Israeli-Arab conflict. The concept of justice as a Jewish conspiracy also has historical roots. So does the idea of a banker as a “Jewish pig” rolling in money. However, the surrogate naming of Jews and Judaism, which may constitute a response to censorship, “erasure” of an inappropriate discussion post, appears to be gaining ground; the surrogate names being for instance “Xid” or “Khazar”. Those are terminologically and conceptually connected to Arthur Koestler’s book *The Thirteenth Tribe*, or Shlomo Sand’s one-sidedly interpreted monography *The Invention of the Jewish People*.

In the atheistic Czech cultural milieu, the anti-Judaistic argument (as if Christian-based) recedes, according to which Jews have suffered in history as murderers of Jesus Christ, the Redeemer, or at least as bearers of complicity in his torture.

However, the dependence on the English-speaking, especially North American, cultural environment is very strong, in contrast to racist anti-Semitism, e.g. before World War II, and Nazi anti-Semitism, where poor, parodical pronunciation of German (“maušlování”) played played a significant role.

A comprehensive view would mean “drawing” other layers of the analysis of anti-Semitic communication into the analysis, i. e. the narrative layer and the discursive layer. It is these that will answer the question of why language communication has the form that we described in the study – certainly only synecdochically.

Studie je dílčím výstupem z projektu VEGA 1/0143/21 *Antisemitské etnické stereotypy v médiích a literatuře krajín V4*.

LITERATURA

- Bakalář, Petr. 2003. *Tabu v sociálních vědách*. Praha: Votobia.
- Barna, Ildikó – Félix, Anikó. 2017. *Modern Antisemitism in the Visegrád Countries*. Budapest: Tom Lantos Institute.
- Bartoš, Adam B. 2014a. *Obřezaná republika: chystá se v Česku nový Izrael? Žďár nad Sázavou*: Bodyart Press.
- Bartoš, Adam B. 2014b. *Obřezaná republika: Židovská stopa v moderních českých dějinách. Díl I., T.G. Masaryk a Židé: o vztahu Židů k českému státu a jejich vlivu na politiku, kulturu a hospodářství*. Praha: Adam Benjamin Bartoš.
- Budil, Ivo T. et al. 2013a. *Encyklopedie dějin antisemitismu*. Plzeň: Filozofická fakulta Západočeské univerzity.
- Budil, Ivo T. 2013b. *Zrození rasové ideologie*. Plzeň: Filozofická fakulta Západočeské univerzity.
- Johnson, Paul. 2007. *Dějiny židovského národa*. 2. vyd. Praha: Rozmluvy.
- Koestler, Arthur. 1976. *The Thirteenth Tribe: The Khazar Empire and Its Heritage*. New York: Random House.
- Kohn, Jindřich. 1936. *Asimilace a věky*. Praha: Akademický spolek Kapper [3 svazky].
- Laqueur, Walter. 2007. *Mění se tvář antisemitismu: od starověku do dnešních dnů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007.
- Merback, Mitchell B. (ed.). 2008. *Beyond the Yellow Badge. Anti-Judaism and Antisemitism in Medieval and Early Modern Visual Culture*. Leiden – Boston: Brill.
- Messadié, Gerald. 2000. *Obecné dějiny antisemitismu: od starověku po dvacáté století*. Praha: Práh, 2000.
- Mikulášek, Alexej. 2000. *Antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století: teoretická a historická studie*. Praha: Votobia.
- Mikulášek, Alexej. 2020. Několik poznámek k metodologii studia protizidovských narativů ve filologické perspektivě: Na úvod monotematického čísla (editorial). In: *Stredoeurópske pohľady* 2/1, 2 – 6.
- Nezval, Martin. 2006. *Ulovit miliardáře*. Praha: Mladá fronta.
- Pinay, Maurice. 2002. *Spiknutí proti Církvi*. 2. vyd. www.spiknuti-proti-cirkvi-a-lidstvu.com [06. 11. 2021].
- Rélink, Karel. 1939. *Židovské zrcadlo. Žid podle talmudu*. Praha: Vlastenecká akce.
- Sand, Šlomo. 2015. *Jak byl vynalezen židovský národ*. Praha: Rybka Publishers.

- Sehnerová, Irena. 2006. *Mami, já nechci umřít...* Praha: Dr. Jan Hollauer.
- Spirago, František. 1924. *Co soudí mnozí o Antikristu. Dle Písma sv., ústního podání a dle Zjevení jednotlivých hodnověrných osob.* Praha: Československá akciová tiskárna.
- Svobodová, Jana. 1994. *Zdroje a projevy antisemitismu v českých zemích 1948–1992: studie.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR.
- Sýs, Karel – Mikulášek, Alexej (eds.). 2021. *Spiknutí konkávních nosů.* Křenovice: Kmen.
- Výroční zpráva o projevech antisemitismu v ČR za rok 2020.* 2020. Praha: Federace židovských obcí v České republice. <https://www.fzo.cz/4782/vyrocní-zpráva-o-projevech-antisemitismu-v-cr-za-rok-2020/> [6. 11. 2021].
- Weber, Max. 1997. *Autorita, etika a společnost: pohled sociologa do dějin.* Praha: Mladá fronta.
- Žantovský, Petr. 2020. Antisemitismus v českých médiích po roce 1989. In: *Stredoeurópske pohľady* 2/1, 72 – 80.
- Žilka, Tibor. 2020. Židovská smiechová kultúra. In: *Stredoeurópske pohľady* 2/1, 7–14.

KONTAKT

PhDr. et PaedDr. Alexej Mikulášek, PhD.
Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr
Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF v Nitre
Dražovská 4
949 01 Nitra
Slovenská republika
alexej.mikulasek@seznam.cz